

Fallet Willy. När livet spelar in

Mats Trondman

Centrum för kultursociologi

Linnéuniversitetet

Willy Pedersen: *En fremmed på benken*. Essays. Oslo: Universitetsforlaget 2010, 176 sider

I essäboken *En fremmed på benken* bjuder sociologen Willy Pedersen läsarna på självanalys. Vi tas med på en resa som flätar samman betydelsebärande nedslag i hans liv i och utanför akademien. De flesta av oss har en gång lärt att våra privata liv ska skrivas *ut ur* våra sociologiska gärningar. Uppgiften är att skriva andras liv *in i* deras begränsande eller, till och från, möjliggörande omständigheter. Sociologer drivs alltså ofta av begäret att blottlägga "detta något" som formar och begränsar respondenter på ett sätt som de inte själva, men väl sociologer, förstår. Om denna avslöjande praktik inte upprättar alltför stort avstånd mellan sociolog och läsare kan den senare avtäcka sitt eget vara och känna igen sig själv på ett nytt sätt: "aha!" "Också jag", som exempel, "är nog en sådan där klassresenär". Vår sociologiska *doxa* har alltså sin våta dröm. Sitt kvasikliniska syfte. Om det inte uppfylls är det varken *doxa* eller dröm som brister. Vi står bara inför individer eller sociala kategorier som till följd av hur deras omständigheter har präglat dem inte förmår uppleva igenkännandets "aha-effekt". Just därför tenderar teorier inom alla sociologiska traditioner rymma begrepp som avser att blottlägga vardagliga aktörers oförmåga att i överensstämmelse med en andra ordningens tolkning förstå sig själva. Listan på sådana begrepp kan göras lång. Några exempel: det omedvetna, falskt medvetande, anomi, latent funktion, ond tro, partiellt genomsådande, misskännandets princip, självkonfirmerat handlande, repetitiv performativitet.

Sociologins subjekt

Förvisso kan sociologer fundera över egna omständigheter. Vi finner det vanligtvis i ett delavsnitt i ett metodkapitel. Etnografen som funderar över den kunskap som genereras genom det egna varandet på fältet är ett sådant exempel. Här har vi en självets reflexivitet vägledd av metodologiska spörsmål. Det är mindre vanligt att närvaro av postenkäter väcker frågor om kvantsociologens epistemologiska grundvalar. Aldrig har jag läst om hur en enkät framkallar ontologisk osäkerhet i kunskapsproduktionen. En sak torde dock förena merparten av etnografer *och* alla kvantforskare. Att vara sociolog är, som sagt, i huvudsak att ställa frågor till andra som etablerats som fenomen. Inte till sig själv. Så hålls forskarens egen tillblivelse och vara som människa *och* forskarens studier av andras bestämmande omständigheter isär. När en sådan övertygelse fulländas i sin mest scientistiska form saknar forskningsrapporten ett skrivande subjekt. Som student lärde den traditionella metodkursen mig att jag absolut inte fick skriva "jag" i en vetenskaplig text. Jag fann det från första stund märkligt. Det var ju ändå jag, och ingen osynlig "andra", som fick utstå kritik för forskningsprocessens argumenterade vägval och utfall. Det "du" som borde gjort si eller så hade alltså inget "jag".

Det fanns dock andra kurser att gå. Som erbjöd andra skäl att diskvalificera subjekt. En sociologisk fraktion av 70-talets nymarxister hävdade att ideologin så kunde totallockupera varje subjekt att det bara fanns till genom att det upplevde att det ägde frihet. Det fanns alltså. Men på ett oanvändbart sett. Så totalt förvridet av borgerlig ideologi som det nu blivit. Det kallades "interpellation". Bättre då, löd rekommendationen, att sätta parentes kring subjektet (Althusser 1976). Hur skulle det annars vara möjligt att skapa det kommunistiska samhälle som en överväldigande merpart av de helt och hållet ideologibestämda subjekten inte ville ha? I sin självbiografi förstår Louis Althusser sig själv som "den framvuxne segraren i det rena tänkandets rymd" (citerat från Judt 2009:113). Han finner också att han i alla livets affärer och sfärer "praktiserat ett stort bedrägeri" (ibid).

I samma rena teorirymds andra generation av efterstrukturalister upphörde författaren att existera. Texten skrev nu texten. Subjektet behövde inte ens en parentes. Det fanns inte. Författaren var ju teoretiskt död. Ytterligare en skillnad blev därmed påtaglig. Det är svårt att veta vilken text, det vill säga samhälle, som texten, det vill säga den rent teoretiskt döda författaren, vill ha. Marxisten befriad från ideologi kunde ju i sin egen förståelse av saken tala ve-

tenskaplig sanning. Man visste då, i alla fall på ett ungefär, vilket samhälle han eller hon eftersträvade. Med sådant hade inte hymlats. När så text kom ur text och textrelationer blir sådant svårare. Då får texter i huvudsak ägna sig åt att plocka isär och avslöja problematiker i redan skrivna texter: att dekonstruera konstruktionen. Sådant är förstås också viktigt. Det handlar inte om att förneka symboliska strukturers "objektiva" närvaro som förklarande kraft i samhandlade subjekts liv. Vi har som människor ingen annan möjlighet än att bli till i och leva med sådana sociokulturella meningslandskap. Som subjekt med levda förnuft och aktiverande känslöstrukturer. Så tack å lov när subjekt tillåts dyka upp. Som vackert lysande svampar ur underjordens mycel. Som när Jacques Derrida, i vetenskap om att han ska gå bort, skriver följande rader till sitt barn: "Le för mig såsom jag intill slutet skulle ha lett för dig. Föredra alltid livet och bejaka överlevnad. Jag älskar dig och jag ler från varthelst jag är" (citerad från Royle 2009:165). Jag tycker mycket om dessa rader. Ett subjekt talar till ett annat subjekt på ett sätt som vore budskapet grundat i en normativt försvarbar strategi *för* livet. En aktiverande symbolisk struktur med vars hjälp livet kan levas samtidigt som det i sin föränderlighet avtäcks. En, om än "oxymoronisk", historisk ontologi.

Och så Willy Pedersen! Jag tror mig ha honom på min sida. Han skriver i alla fall det egna subjektet – sitt eget sökande jag i tid, rum och relationer – rakt *in i* sin akademiska gärningsbana. Alltså intresserar han sig för hur hans eget omständighetsbestämda liv, mer eller mindre självsett och självförstått, sätter honom i rörelse mot vissa områden och frågor för utforskning och inte andra: hur hans liv *utanför* akademien väcker vissa frågor *innanför* akademien. Av detta intresse följer också, vill jag mena, det omvända: hur Willy Pedersens akademiska förmåga kom att återvinnas på ett sådant sätt att han bättre kan se sig själv och andra än vad han förmådde före återvinnandet. Syftet är inte narcissistisk självupptagenhet. Willy Pedersen är en sociolog med en mission. Som sådan är den vital för den är prövande. Budskapet är enkelt: *Våre liv spiller inn*. Lite gammalmodig blir han därmed. Och djupt mänsklig. Som subjekt.

Paniken i Tromsø

Återvinnandets utlösande faktor är en havererad föreläsning om en storslagen bok i ett dystert ämne i en liten by i Nord-Norge. Som ung amanuens i

Tromsø har Willy Pedersen till uppgift att introducera Emile Durkheims *Själv-mordet*. Något brister. Kanske till följd av att han under lång tid har lidit av sömnproblem. Men framförallt, tror jag, för att han inte längre förmår vara den han blivit. I ett inledande försök att frammana Durkheims särprägel upphör rösten med att bära honom. Ensam står han där. Med en känsla av ett hav mellan sig själv och studenterna i salen. Han når inte fram till sig själv. Inte heller till subjekten i publiken. I panik lämnar han föreläsningssalen.

Den främmande på bänken

Willy Pedersen inser att han behöver hjälp. Han går till en psykoterapeut och blir den som boken heter: *En fremmed på benken*. På terapibänken tillåts han relativt ostört prata på tills han till slut förmår höra sig själv. Efter en session är sömnen åter. Att sänka garden, däremot, tar längre tid. Det är så mycket som släpar efter, ska sägas, upptäckas, ses på nytt och göras om. Inkorporeras och bli till på nytt genom det som varit. Så smått börjar han se de sammanhang han formats av och levt på. Tid, som sagt, tar det. Alltför van, som han är, att prata utan att höra sig själv. När Willy Pedersen lägger sig på bänken är han – som en viss typ av intellektuell kan vara – rädd, pretentiös, ironiskt mästrande, nådlös och, följaktligen, mycket styv.

Och så terapeutens roll? Jo, han visar prov på stor förmåga till tålmod – och, framförallt, nåd. Någon diagnos blir det alltså inte. Men hjälp fick han, Willy Pedersen, att se hur de spår hade blivit till som hans vanskeliga liv hade lämnat efter sig. ”Da du kom hit, holdt du i verden med en ildtang”, säger terapeuten till honom, och fortsätter: ”Jeg ble forundret, da jeg hørte på deg. Du hadde lest så mye, men visste så lite om deg selv. Nå tror jeg at du begynner å få ditt eget språk”. Det är med detta språk som Willy Pedersen i *En fremmed på benken* berättar om hur våra liv spelar in. Om hur vi kan bli lite mindre främmande inför oss själva och andra. Då kan självkänedom om livets sammanhang spela in i sociologens liv. Så kan sociologin lite bättre spela in i andras samhällseliga liv. När sådant börjar höra ihop, tänker jag, kan de också bättre hållas isär. Sociologens liv och sociologin. Subjektet och den sociokulturella värld vi har att leva i med oss själva, andra och varandra. Det är min stora evigt förlorade dröm att min pappa hade förmått sig själv att bli en man på bänken. Så blev det aldrig med pojken från Trondheim. Nu vilar han i minneslunden vid Nidälvens strand. Han är åter hemma. Före omständigheternas virvlande

kraft. Jo, livet spelar in. Jag har skrivit om det i min enda publikation på norska: "Ubegripelige ting: Når livsbaner stiger og faller" (Trondman 2010). Närhet behöver sin distans. Ty det till synes långt borta ligger ofta mycket nära.

När livet spelar in

Hur spelar då allt det där andra in när Willy Pedersen lite mindre främmande inför sig själv som människa och sociolog förstår världen? "Samfunnsforskere har det sånn", slår han fast. "Vi kretser ofte rundt erfaringer fra egne liv". Det är hans förhoppning att han ska kunna visa detta i sin nya essäbok. Jag menar att han gör det. Ofta på ett förnämligt vis. Utmanande kan han också vara. I exemplen som är många. Jag ska endast beröra tre av dem.

En fråga följer i de spår som Willy Pedersens exempel lämnar efter sig. Den om aktörers *samhandlingar* – eller, rent av, i sin förlängning, medansvar. Frågan är viktig. Svårhanterlig kan den förstås vara. När är vi offer för andras handlingar? När samhandlar vi av eget begär? På vilka grunder? När blir vi medansvariga för vad andra gör med oss?

På Bislet bad

Willy Pedersen inleder med att undra över om han och några skolkamrater som barn blev utsatta för sexuella övergrepp på Bislet bad. Han försöker minnas händelsen med mannen som "vasket oss en ekstra runde". Många år senare börjar sociologen Willy Pedersen forska om just detta svåra. Om blickar som förstår att utnyttja sårbarhet. Om sårbarhetens längtan efter att uppfylla de behov som utsatthet kan generera. Vad är det som händer i sådana relationer? Vad kan man berätta? Hur ska det förstås? Vem förmår att lyssna? Frågor som dessa reser därtill nya frågor om hur minnen blir till. Och vad betyder den händelse som eventuellt hände? Har inget övergrepp skett om ett barn inte förstår vad det var utsatt för? Blir det ett övergrepp först när det i minnet får mening som övergrepp? Frågan om hur mycket en händelse kan tala för sig själv och hur beroende den är av vardagliga meningssystem och teoretisk förståelse hör hit. Den kan, som hos Willy Pedersen, komma till oss alla när vi kretsar kring egna och andras erfarenheter. När vi funderar över vad vi förmår göra med varandra.

För mig är Willy Pedersens berättelse om händelsen på Bislet bad en berättelse om ett sexuellt övergrepp. Visst vill en sociolog kritiskt blottlägga i av-

sikt att försvara vad vi uppfattar som rätt och gott? Visst gör vi det genom att försöka förstå och därmed förklara reella handlingar och dess konsekvenser? Oftast är vi nog mer värderationella än vi kan se och vill medge. Låt mig citera den amerikanske sociologen Isaac Ariail Reed i hans just nyutkomna *Interpretation and Social Knowledge*: "For, if social actors orient themselves, at least some of the time, to ideals, then, since social researchers and social theorists are social actors, they too must orient their actions to ideals in some sense, some of the time" (2011, s. 67). Willy Pedersens berättelse från Bislet bad är en sådan tid när normativa argument är absolut nödvändiga. Vi talar om en vuxen man som använder barn som medel för egna mål. Det underlättas av att barn vid denna tid är ett med en för givet tagen maktordning som säger att barn ska göra vad vuxna säger. Kanske förstår de inte vad det är mannen som tvättar dem en extra runda håller på med. Men att så eventuellt är fallet rättfärdigar inte på något sätt det mannen gör. Handlingen är därtill på goda grunder långt utanför lagen. Pojkarnas förståelse av händelsen har naturligtvis också stor betydelse. De kan komma att generera forskningsfrågor hos en vuxen sociolog. Att så kan vara fallet rättfärdigar emellertid inte den händelsen som Willy Pedersen med all säkerhet helt riktigt minns.

Inte heller skulle jag finna mannens handlingar på Bislet bad rättfärdigade om de hade gällt barn som till följd av utsatta uppväxtvillor fått behov att agera medel för andras mål. Jag kan omöjligen finna det försvarbart att en vuxen spelar med i en sådan sexuell "villighet". Ty om sådana barn hade haft de villkor de på goda grunder borde haft tillgång till så hade de inte varit "delaktiga" i att spela upp en sådan behovslydnad. Det finns saker barn inte borde behöva kämpa med. Än mindre ha ansvar för. "In short", skriver filosofen Martha C. Nussbaum i *Sex and Social Justice*, "no human being should be expected to overcome all potential life obstacles, and people who have to fight for the most basic things are precluded by that struggle from exercising their agency in other more fulfilling and socially fruitful ways" (1999:19). Vuxna blickar som förstår att utnyttja barns sårbarhet går förvisso att förstå, också vuxna har varit barn, men äger ingen legitimitet. Här kan vi inte vara främmande för god lagstiftning och vuxnas huvudansvar.

Stammande marxister

Willy Pedersen gör också minnesnedslag i sin egen tillblivelse som sociolog. Han minns den akademiska seminariekulturens maktordning. Hans minns de bildade 70-talsociologer som kunde sin Karl Marx på tyska. De där spräng-

lästa och nådlösa intellektuella. På toppen av sitt spel. Som verkligen visste vad Karl Marx avsåg. För vilka ett seminarium var ett krigstillstånd. Av begär, vetande, ironi och maktspel. Åter människor med position och förmåga att utnyttja blottor i de underordnades sökande efter identitet och självpresentation i tid och rum. Den som inte vet ska veta sin plats som medspelare.

Willy Pedersens illustration av det manliga medspeleriet är något förskräckande och, eftersom det rör social mekanik, lite roligt. Eftersom den man som visste mest och bäst om Marx stammade, så började också de underordnade manliga disciplinerna att lägga sig till med en likartad, om än klädsamt nedtonad, stamning. Här lyser, så här efter faktum, det språk med sin frånvaro som kunde gjort aktörerna som subjekt främmande inför sig själva. När maktordning *spelar in* får andra likt marionetter *spela upp*. När är samhandling med ansvar? Sådant är inte lätt när man allför nedsänkt har att hitta sig själv i samtidsöckerade maktordningar och samtidskänslor.

I denna påtagligt patriarkala ordning kunde marxistmän bli sexuellt intressanta. Det var i alla fall så, om jag rätt förstår saken, de själva förstod sitt eget begär. När de hade sex med kvinnor (att kvinnor hade sex med dem var nog inget som slog dem in) kunde de viskande bedyra sin kärlek till kommunismen i deras öron. I bakgrunden sjöng Hoola Bandola Band om Keops pyramid. Efteråt träffades männen för att tala om vad de uppfattade som erövringar. De jämförde och gav kvinnor namn som Alexandra Kollontaj och Suzanne Brøgger. Den patriarkala ordningens marxistiska män hade sin egen självförståelse av vad som hände. De kunde, menade de, utan problem, kontrollera den stora samhällsliga världen i sina analyser. De kunde förstå, kritisera och bygga samhällen. I den lilla världen av intima relationer, däremot, kunde de inte styra sig själva. De kunde alltså inte hantera relationer till subjekt. För detta var de stolta. För det var så intellektuella män var. Vi förstår att det var en bedrövlighet. Före genusanalysens och feminismens genomslag. Då kunde dekonstruktionen av kapitalismen gå hand i hand med konstruktionen av kvinnor som objekt. Om subjekten hade man ju satt parantes. Det skulle dröja innan vi hörde dessa subjekts egen historia.

Vi ska förstås vara försiktiga med generaliseringar. Alla manliga marxister som känner en kunnig manlig marxist som stammar börjar inte samstamma. Alla marxister som genomskådar kapitalismens stora logik saknar inte förmåga att genomskåda sig själva i den egna lilla logiken av intima relationer. Det vore att tro att det finns en marxistisk ideologi som "interpellerar" alla marxister på samma vis med samma utfall. Mycelets närvaro garantera inga stammande

svampar. Inte heller kan vi vara säkra på att poststrukturella dekonstruktioner inte kan gå hand i hand med ett upprepningstväg att konstruera en egen liten värld av kvinnliga objekt i eget manligt syfte. Att underordningens logiker kan reproducera gamla maktordningar på nya grunder. Fast både hon och han, hon och hon, han och han eller hen och hen gillar Judith Butler. Utan att vi kan skylla på filosofen! Det är inte lätt att förstå och hantera över- och underordningslogikernas samhandlande begär. Är det inte en viktig poäng? Att de frågor man ställer till andra, de bör man också ställa till sig själv. "Stor kan skaden bli", skriver Willy Pedersen, "hvor autoriteter baner vei for intime relasjoner". Självklart går varken liberaler eller konservativa fria från att sådant kan vara ett levtt faktum. Inte heller vetare av natur. Eller något annat. Som konstens former eller miljöns värde.

Tobakens meningssystem

Mot slutet av sin bok ger Willy Pedersen oss en fin, vad jag skulle vilja kalla, historiskt informerad sociosymbolisk homologianalys (Willis 1978; Trondman, Lund & Lund 2011) av tobak och rökare: hur detta att röka alltmer blivit ett tecken på social marginalitet och oförmåga att kontrollera sitt liv. Att röka är numera nästan alltid att befinna sig långt ner i smak- och statushierarkierna. Med stigma. Samtidens poststrukturalister röker med all säkerhet i betydligt mindre utsträckning än 70-talets marxister. Rekreativsrökning, för de som något är, kan förstås fungera. Under sådana villkor kan man liksom leka med cigaretten och sig själv som rökare. En fransk cigarett eller en liten cigarill efter mörkrets inbrott på en fin förlagsfest. Inte på ljusan dag i en föreläsningssal. Det är ungefär så Willy Pedersens liv som rekreativsrökare spelar in i hans sociologi om tobak, tobaksindustri och rökare.

Apropå att ställa frågor till sig själv. "Jag är ingen rökare", säger jag ofta till mig själv och andra. "Jag tar mig bara en cigarr då och då". Är det så att jag i varje cigarrändetag, till följd av en lång klassresa, försöker att hantera en kvardröjande klassosäkerhet? Att jag ibland upplever att jag saknar legitim förmåga att vara professor. Men att jag med en cigarr i hand inför mig själv kan förmå mig att låtsas att jag i alla fall ser ut som en på riktigt? En förhåvd professorsgubbe av riktigt gammal – men inte särskilt modig – sort. Kanske tror man då också att man är lite mer spännande som man? När man inte helt tidskorrekt cigarrpuffar. Eller är det just det man är? Fullt entydig och förutsägbar. Levererad. Exakt i tid. Fast man inte tar halsbloss. Samtidigt kan jag inte förneka det kroppsliga lugn som sänker sig över mig när jag tänder en ci-

garr och läser *Montaignes Essayer* eller filosofen Martha C. Nussbaums aristoteliskt informerade analyser av rationalitet och känsla i min skrivarstuga. Utanför fönstret vilar en liten pittoresk insjö i Smålands djupa skogar. I rökningen lever, som Willy Pedersen formulerar det, en "smak av skönhet" och av "farlig underlighet". Precis som Herr Pedersen gillar jag inte tobaksindustrin. Men cigarren är full av meningsskapande möjligheter – och, förstås, högst reella farligheter. Man kan dö av sådant. Och själva den kroppsliga bortgången kan inte reduceras till ren meningskonstruktion. Likaväl skulle jag sakna lugnets meningsmöjligheter för mycket för att helt lägga av. Ty i rökandets mellanrike står tiden still. Cigarren torde därtill vara mindre hotad än cigaretten. Den har lättare för att bli till kultur, precis som vinet, eftersom den bärs upp av resursstarka grupper. Som kan göra fin kultur av sitt missbruk. Det är alltså långt ifrån alltid en förståelseformernas rationalitet hjälper för att bryta mönster. Där sitter jag alltså fast i min egen maktordning med min egen stamning. Tingens "objektiva" meningsmöjligheter har sin "dark matter". Lockande är den i människornas värld.

Narkotikalivets symboler, ritualer och metaforer – levd form som identitet – har dock aldrig hört till min repertoar. Jag var alltför nedsänkt i den skötsamma, begränsade arbetarklass- och lägre tjänstemannakultur jag kom ifrån för att kunna identifiera mig med hippie- och bohemliv. På den punkten gick det alltså inte att "fyre op" "en type" som jag. Kanske är det just därför jag tycker, till skillnad från Willy Pedersen, att det är bra att sådana stoff inte normaliseras. Jag klarar inte ens av att röka cigarr i offentligheten. Vem skulle folk tro att jag försökte vara? Långt har man klassrest. Kvar kan man likväl vara i det skötsammans förhindrande av märkvärdighet. Jag lyssnade ju trots allt på samma "svåra" musik som de mest intressanta pojkarna i mitt tidiga 70-tals traditionsfina läroverk. Jag förmådde mig att autentiskt uppskatta artister som King Crimson, Gentle Giant och Frank Zappa. I den bemärkelsen stammade jag klädsamt i takt med den unga populärkulturellt kultiverade medelklass som vid denna tid var under stark framväxt. Jo, igen, Willy Pedersen har rätt. *Livet spiller inn*. Att jag några år senare skulle skriva en av Pierre Bourdieus kultursociologi informerad licentiatavhandling om musiksmak – om rock som symboliskt kapital – kan det bli mer tydligt? (Se Trondman 2004). Jag led dessutom av en misslyckad karriär som rockmusiker. Till slut blev det en klassresa istället. Så fick man skriva om den också: *Bilden av en klassresa* (Trondman 1994).

Drömmen om tillhörighet

Till sist landar Willy Pedersen i en längtan efter social tillhörighet. Så har en psykoanalys som upplöser det främmande övergått till en socialanalytikers romantiska dröm om att få komma hem. Det är där vi står. Willy och jag och många andra. Män och kvinnor. Flest män tror jag. Vi som ville bort från vad vi kunde uppleva som förlamande uppväxtmiljöer *men* som tog med oss en outsläcklig längtan efter att få höra till det "hemma" som vi utan skuld föddes in i. Till slut är det detta som är Willy Pedersens "nökkelförtelling". Drömmen om "den varme kretsen". Föreställningen om ett förflutet gemensamt. Som kanske aldrig funnits där. Sådant gör identiteter sköra. Jag finner det viktigt. Fullt av mening, som inte kan reduceras till homosocial erotik. Också jag drömmer mig alltmer tillbaka till "et felleskap som försvunnit". Också jag tyckte att the Kinks från Norra London var bästa bandet. Jag såg bandet i Kalmar Folkets Park vid 60-talets mitt. En av många första stapplande meningssteg på en lång, svindlande klassresa. Nu går jag som gubbe över Waterloo Bridge i London och väntar med tårar i ögonen på solnedgången. Och Julie och Terry, som arbetarklasspojken Ray Davies sjunger om, vad hände med dem? Eventuellt tog de sina drömmar med sig till Australien. På andra sidan bron kan jag numera frivilligt gå och se William Shakespeares *King Lear* på the Barbican. Härligt främmande som man blivit inför sig själv.

Vi vill alltså både den vi var och den vi blev. Mångdimensionellt interperlerade och samhandlande som vi är. Man följer med. Den yttre vinden. Med den inre vinden, som på något sätt är ens egen, försöker man stå emot – eller följa med. Medansvarig. Eller inte. I en ny samtid söker stillade klassresenärer svar på den mer milda frågan om hur ett samhälle på mångfaldens grund är möjligt. Hur kan det hållas samman? "Glädjen och tillfredsställelsen i olika aktiviteter och ansträngningar", skriver Durkheim i *Självmordet*, "ligger ju i känslan av att ens egna handlingar inte är förgäves utan innebär framsteg" (1983, s. 205). Det tycks mig som om Willy Pedersen gjort stora framsteg sedan paniken i Tromsø. Genom att förstå hur hans eget liv kom att spela in kan han bättre förstå innebörden i Durkheims sociologi. Kanske leva dess känslostruktur. Förmå ett och annat medan tid är. Också i Tromsø.

"Jeg har en følelse", sa en gång pojken Willy Pedersen till sin lärare, "at det nesten er meg selv den handler om, denne boka". "Det er sånn det er med god litteratur", lär hans lärare svarat. "Det *er* oss selv den handler om". Lite så är det. När Willy Pedersen hör sig själv i sina egna minnen påminner han mig

om det i mitt liv som tagit sådan tid för mig att kunna höra. Det främmande i Willy Pedersen väcker också det främmande i mig. Fallet Willy blir också fallet Mats. Likt men också olik. Aldrig blir vi riktigt färdiga med hur livet spelar in. "Människan är verkligen ett vidunderligt, fåfängligt, skiftande och fladdrande ting", skriver Montaigne i sina *Essäer*. "Det är svårt", fortsätter han, "att bilda sig ett bestående och enhetligt omdöme om henne" (1986, s 19). Jo, så är det nog *också*.

En färdigläst *En fremmed på benken* ligger nu på mitt lilla rökbord i min lilla stuga. Cigarren har sedan länge slocknat. Vagt minns jag några strofer av den amerikanske poeten John Ashberry. Jag finner dem i min bokhylla. Dikten bär titeln "Okunskap om lagen utgör ingen ursäkt".

*Sakta gick vi ner till
det allra nedersta steget. Där kan man sörja och andas,
skölja sina ägodelar i den svala källan.
Men se upp för de björnar och vargar som söker sig dit
och för den skugga som kommer när du väntar på
gryningen.*

Litteratur

- Althusser, L. 1976: Kommentar till en kategori: Process utan Subjekt och Mål.
Althusser, L. *Filosofi från proletär klasståndpunkt*, Druckhaus Köthen, DDR: Bo Cavefors förlag
- Durkheim, E. 1983: *Själv mordet*. Göteborg: Argos
- Judt, T. 2009: Elucubrations: The 'Marxism' of Louis Althusser. Judt, T. *Reappraisals: Reflections on the Forgotten Twentieth Century*. London: Vintage Books
- Montaigne, M. de 1986: *Essayer: Bok I*. Stockholm: Atlantis
- Nussbaum, M. C. 1999: *Sex and Social Justice*. New York: Oxford University Press
- Pedersen, W. 2010: *En fremmed på benken. Essays*. Oslo: Universitetsforlaget
- Reed, I. A. 2011: *Interpretation and Social Knowledge: On the Use of Theory in the Human Sciences*. Chicago: University of Chicago Press
- Royle, N. 2009: *In Memory of Jacques Derrida*. Edinburgh: Edinburgh University Press

- Trondman, M. 1994: *Bilden av en klassresa*. Stockholm: Carlssons förlag
- Trondman, M. 2004: Rock tastes – on rock as symbolic capital: As study of young people's music taste and music-making. Frith, S. (red.) *Popular Music: Critical Concepts in Media and Cultural Studies: Volume II – The Rock Era*. London: Routledge
- Trondman, M. 2010: Ubegripelige ting. Når livsbaner stiger og faller Dahlgren, K. og Ljunggren, J. (red.) *Klassebilder: Ulikhet og sosial mobilitet i Norge*. Oslo: Universitetsforlaget
- Trondman, M., Lund, A. & Lund, S. 2011: Socio-symbolic homologies: Exploring Paul Willis' theory of cultural forms. *European Journal of Cultural Studies*, 14 (5), 573–592
- Willis, P. 1978: *Profane Culture*. London: Routledge and Keegan Paul